

Mild tvang, bred oppslutning: En analyse av holdning til deling av foreldrepermisjonen blant fedre og mødre

Mild coercion, broad support: An analysis of attitudes towards sharing parental leave among fathers and mothers

Miriam Evensen

Ph.d. i sosiologi, forsker ved Institutt for samfunnsforskning

miriam.evensen@samfunnsforskning.no

Ragni Hege Kitterød

Dr. polit. i sosiologi, seniorforsker ved Institutt for samfunnsforskning

hege.kitterod@samfunnsforskning.no

Mari Teigen

Dr. polit. i sosiologi, seniorforsker ved Institutt for samfunnsforskning

mari.teigen@samfunnsforskning.no

Sammendrag

Fordelingen av foreldrepermisjon mellom kvinner og menn er mye debattert, men det har hittil vært sparsomt med undersøkelser av hvordan mødre og fedre oppfatter ulike delingsmodeller og hvordan eventuelle forskjeller kan forklares. Vi har undersøkt oppfatninger blant mødre og fedre med barn under 20 år, samt hvordan holdninger til permisjonslengde samvarierer med demografiske og sosioøkonomiske kjennetegn og holdninger til likestilling. Vi finner at det er stor oppslutning blant både fedre og mødre om at deler av foreldrepermisjonen bør forbeholdes far, men fedre ønsker oftere enn mødre en todelt ordning. I syn på foreldrepermisjon kan fedre altså betraktes som mer likestillingsorienterte enn mødre, til tross for at menn generelt er mindre likestillingsorienterte enn kvinner.

Nøkkelord

familiepolitikk, fedrekvote, foreldrepermisjon, likestilling, surveyundersøkelse

Abstract

The distribution of parental leave between women and men is the subject of much debate, but thus far there has been little examination of mothers' and fathers' opinions on different models for sharing the leave. In this survey, we examine opinions on different models for leave sharing among mothers and fathers with children under 20 years of age, as well as how support for different sharing models co-vary with demographic and socioeconomic characteristics and attitudes towards gender equality. We find strong support among both fathers and mothers for the idea that parts of the parental leave should be reserved for fathers, but fathers more often than mothers tend to express a desire to reserve half of the leave for fathers/themselves. Thus, when it comes to opinions on parental leave, fathers can be considered more egalitarian than mothers, despite men being generally less egalitarian than women.

Keywords

family policy, father quota, parental leave, gender equality, survey data

Innledning

I 1993 innførte Norge som det første land i verden en egen kvote reservert for far i foreldrepermisjonen. Fedrekvoten var da på fire uker, og den samlede permisjonen var enten 42 uker med 100 prosent lønnskompensasjon eller 52 uker med 80 prosent dekning. Fedre hadde hatt mulighet for å ta deler av foreldrepermisjonen siden slutten av 1970-tallet, men det var få som benyttet denne muligheten. Målet med å reservere en del av permisjonen for far var å få flere fedre til å ta permisjon og dermed styrke relasjonen mellom far og barn og fremme en jevnere fordeling av familie- og yrkesarbeidet blant foreldre (St.meld. nr. 70 (1991–1992)). Kvoten ble ansett som en fordel for både fedre, barn og mødre (Brandth & Kvande 2013). Selv om fedrekvoten særlig ble begrunnet med at den ville styrke relasjonen mellom far og barn, har den også vært begrunnet som et tiltak som vil styrke kvinners lønns- og karrieremessige posisjon i arbeidsmarkedet (NOU 2008: 6; St.meld. nr. 6 (2010–2011); NOU 2012: 15).

Fedrekvoten i foreldrepermisjonen er blitt utvidet, redusert og utvidet igjen. I dag utgjør den 15 av totalt 49 uker med foreldrepenger for foreldre som velger en ordning med 100 prosent dekning, eller 19 av totalt 59 uker for de som velger en ordning med 80 prosent dekning. Tilsvarende perioder er reservert for mor.¹ Etter hvert har en rekke land reservert deler av foreldrepermisjonen for far, og i 2019 vedtok EU et direktiv (direktivet om et balansert arbeids- og familieliv) som sikrer at minst to måneder betalt foreldrepermisjon er forbeholdt hver av foreldrene.²

Hva synes så foreldre om det å ha en kvote for far i foreldrepermisjonen? Ønsker de en slik kvote, og hvor mye permisjon bør i tilfelle reserveres for far? Spørreundersøkelser om holdninger til fedrekvoten er gjerne gjennomført blant foreldre med ganske små barn, og spørsmålene er typisk utformet slik at det vises til den gjeldende lengden på kvoten. Eksisterende undersøkelser viser gjennomgående stor støtte til fedrekvoten blant småbarnsforeldre, og mange oppgir preferanser i tråd med gjeldende ordning (f.eks. Arntsen 2022; Bringedal & Lappegård 2012a; Grambo & Myklebø 2009; Pettersen 2003; Schou 2017). Samtidig er det en del som mener at det ikke bør være en kvote for far, og det er uenighet om lengden på kvoten. Flere studier tyder på at fedre ofte ønsker en lengre kvote enn mødre (f.eks. Arntsen 2022; Schou 2017). Det at fedre er mer positive til fedrekvoten i foreldrepermisjonen går på tvers av en generell tendens til at kvinner ofte slutter sterkere opp om likestilling i hjemmet, yrkeslivet og politikken enn menn (f.eks. Inglehart & Norris 2003; Lizotte 2020; Kitterød & Teigen 2021).

Spørsmål om deling av permisjon ble igjen aktualisert gjennom endringen i permisjonsordningen som kom i 2018. Kvotene som var reservert for henholdsvis far og mor, ble da utvidet, mens fellesdelen, som i praksis benyttes mest av mor (Arntsen 2022), ble redusert.³ Dette ga grobunn for det såkalte «permisjonsopprøret» (Ellingsæter 2021). Aktørene bak dette opprøret, med særlig stor oppslutning i sosiale medier, har spesielt lagt vekt på at en tredeling av permisjonen ikke tar tilstrekkelig hensyn til mors behov for restitusjon etter fødsel og til muligheten for å amme så lenge hun ønsker, og at den svekker familienes valgfrihet. Tilhengerne av tredeling hevder at likere fordeling mellom mor og far vil fremme fars

1 Foreldrepenger blir utbetalt med et årlig beløp på inntil seks G (G = grunnbeløpet i folketrygden som per 1. mai 2022 (omtrent da undersøkelsen som analyseres i denne artikkelen ble gjennomført) var på 111 477 NOK per år). Mange arbeidsgivere dekker differansen mellom foreldrepenger og ordinær lønn.

2 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32019L1158>

3 Tredeling av permisjonen ble innført i 2018 for en ordning med 100 prosent dekning og i 2019 for en ordning med 80 prosent dekning.

rolle som omsorgsperson og at nær kontakt med begge foreldre er til barns beste. I debatten høres også argumenter om at fedrekvoten bør være av et slikt omfang at arbeidsgivere må forholde seg til både mødre og fedre som omsorgspersoner, og at risikoen for lengre fravær på grunn av fødsel blir mer kjønnsnøytral. Det fremholdes også at når staten/fellesskapet finansierer en sjenerøs permisjonsordning, er det rimelig at det politisk legges føringer på bruken (Ellingsæter 2021). Da en nyere studie viste en større økning blant mødre enn fedre i ulønnet permisjon i forlengelse av den betalte permisjonen (Bakken 2022), så mange dette som en uheldig konsekvens av tredelingen, der fellesdelen ble redusert.

I denne artikkelen studerer vi oppfatninger om ulike delingsmodeller for foreldrepermisjonen blant respondenter i en representativ befolkningsundersøkelse. Til forskjell fra tidligere studier, som undersøker holdninger blant personer med små barn, undersøker vi foreldre med hjemmeboende barn under 20 år. De fleste av disse vil ha erfaring med fedrekvote, men mange har samtidig fått en viss avstand til den tidlige barnefasen. Vi spør om det er forskjell mellom fedres og mødres syn på hvor stor del av permisjonen som bør reserveres for far, og om de kjønnsforskjellene vi finner er knyttet til forskjeller i alder, inntekt, utdanningsnivå, samlivsstatus, alder på yngste barn og bostedsfylke. Videre undersøker vi om forskjeller mellom fedre og mødre i syn på deling av foreldrepermisjonen er knyttet til holdninger til likestilling, dels oppslutning om betydningen av likestilling og dels oppslutning om at kvinner og menn er forskjellige av natur (essensialisme). Vi forventer en positiv sammenheng mellom oppslutning om betydningen av likestilling og ønsker om mye permisjon til far, og en negativ sammenheng mellom oppslutning om at kvinner og menn er forskjellige av natur og ønsker om mye permisjon til far.

Fedre var i stor grad fraværende i det offentlige ordskiftet i 2018 om tredeling av foreldrepermisjonen (Ellingsæter 2021). Vi vil derfor spesielt undersøke hvilke faktorer som har betydning for fedres holdning til de ulike delingsmodellene for foreldrepermisjonen. I tillegg til å se på demografiske og sosioøkonomiske faktorer, undersøker vi hvorvidt menns syn på likestilling har betydning for holdning til ulike delingsmodeller for foreldrepermisjonen, og spesielt om det er slik at de med sterkest likestillingsorientering på andre likestillingsspørsmål skiller seg ut ved å ønske en jevnest mulig fordeling mellom mor og far (todeling). Analysene er basert på *CORE SURVEY 2022 – likestillingsundersøkelsen*, som er en web-basert undersøkelse om befolkningens syn på ulike likestillingsspørsmål, gjennomført ved Institutt for samfunnsforskning (ISF) våren 2022. På dette tidspunktet var den tredelte foreldrepermisjonen godt etablert. Undersøkelsen kartlegger et bredt sett av likestillingsholdninger. Dermed har vi, i tillegg til å analysere betydningen av demografiske og sosioøkonomiske faktorer slik man har gjort i tidligere studier, mulighet for å undersøke hvordan holdninger til fedrekvote henger sammen med oppslutning om andre former for likestilling.

Vi vil først omtale utviklingen av fedrekvoten og bruken av kvoten. Deretter redegjør vi for tidligere forskning i Norge om holdninger til fedrekvote. Videre omtaler vi data og metode i våre analyser, før vi presenterer resultatene og avslutter med en diskusjon av funnene.

Fedrekvoten – utforming og bruk

Fedrekvoten ble innført i 1993 og var da på fire uker. Den sto på stedet hvil fram til 2005 da den ble utvidet med én uke. Deretter ble den utvidet til seks uker i 2006, ti uker i 2009, 12 uker i 2011 og 14 uker i 2013. I 2014 ble den redusert til ti uker, men i 2018 ble den utvidet igjen, nå til 15 uker (se tabell 1).

De to første utvidelsene av fedrekvoten kom i form av «friske» uker, slik at den samlede foreldrepengeperioden ble forlenget. I 1993 ble den samlede perioden med foreldrepenger utvidet med sju uker, fra 35 til 42 uker. Utvidelsene i 2009 og 2013 skjedde dels ved en

forlengelse av den samlede foreldrepengeperioden, og dels ved at noe av fellesdelen ble omgjort til fedrekvote. Ved utvidelsen fra 10 til 15 uker i 2018 ble samtlige uker tatt fra fellesdelen. I 2013 ble det også innført en kvote for mor (mødrekvote) på 14 uker. Dette hadde liten betydning i praksis, men var ment å signalisere at fellesperioden kan deles fritt mellom foreldrene (Prop 64 L (2011–2012)). I dag er altså foreldrepengeordningen tredelt, med en tredel til hver av foreldrene og en tredel som kan deles fritt. Hver av foreldrene har rett til ett års ulønnet permisjon i forlengelsen av foreldrepengeperioden.

Tabell 1. Utvikling av foreldrepengeordningen, antall uker

År	Totalt 100% (80%) dekning	Mors del/kvote, etter termin (+ før termin) 100% (80%) dekning	Fellesdel 100% (80%) dekning	Fars del/kvote 100% (80%) dekning
1977	18	6	12	
1987	20	6	14	
1988	22	6	16	
1989	24 (30)	6	18 (24)	
1990	28 (35)	6	22 (29)	
1991	32 (40)	6 (+2)	24 (32)	
1992	35 (44,4)	6 (+2)	27 (36,4)	
1993	42 (52)	6 (+3)	29 (39)	4
2005	43 (53)	6 (+3)	29 (39)	5
2006	44 (54)	6 (+3)	29 (39)	6
2009	46 (56)	6 (+3)	27 (37)	10
2011	47 (57)	6 (+3)	26 (36)	12
2013	49 (59)	14 (+3)	18 (28)	14
2014	49 (59)	10 (+3)	26 (36)	10
2018	49 (59)	15 (+3)	16 (26)	15
2019	49 (59)	15 (19) (+3)	16 (18)	15 (19)

Note: Tabellen er basert på Arntsen (2022) og Ellingsæter (2021).

Rett til foreldrepenger opparbeides gjennom yrkesaktivitet eller annen aktivitet som likestilles med arbeid. Man må ha hatt pensjonsgivende inntekt i seks av de ti siste månedene før uttak, og årsinntekten må utgjøre minst $\frac{1}{2}$ G (per. 1. mai 2022 utgjør dette omtrent 55 740 NOK). I tillegg må man være medlem av folketrygden. Da fedrekvoten ble innført, måtte far ta kvoten i løpet av barnets første leveår og uten at mor var hjemme samtidig. Etter hvert er ordningen blitt mer fleksibel slik at det blir enklere for fedre å benytte den. Mor kan nå være hjemme mens far har fedrekvote (fra 1994), og kvoten kan deles i bolker og/eller tas på deltid fram til barnet er tre år (fra 2007) (Ot.prp. nr. 104 (2004–2005): 28). Fars rett til permisjon var likevel lenge å betrakte som en delvis avledet rettighet. Fram til år 2000 kunne far for eksempel ikke ta verken fedrekvote eller fellesdel hvis ikke også mor hadde foreldrepengerettigheter. I 2000 fikk far selvstendig opptjeningsrett til den delbare permisjonen, men ikke til fedrekvoten. Far kunne da ta fedrekvote uansett om mor var hjemme eller ikke, men dersom han skulle benytte fellesdelen, måtte mor være i arbeid, ta utdanning på heltid, eller være for syk til å ta seg av barnet (aktivitetskrav).⁴ Fra 1. august 2022 kan

⁴ Også deltakelse i kvalifiseringsprogrammet eller introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger oppfyller kravet til aktivitet for mor.

alle fedre med foreldrepengerrettigheter ta ut foreldrepenger i åtte uker selv om mor ikke er i arbeid, utdanning eller lignende (Prop. 15L (2021–2022)). Endringen innebærer en tilpassning til EU-direktivet om et balansert arbeids- og familieliv.

Andelen fedre som tar foreldrepermisjon økte markant etter at fedrekvoten ble innført og har senere økt både i etterkant av, og mellom, utvidelsene (Brandth & Kvande 2003; Dahl, Løken & Mogstad 2014; Fougner 2012; Hamre 2017), og kvoten er blitt omtalt som en «mild tvang» (Brandth & Kvande 2012). Kvoten benyttes av de aller fleste som har foreldrepengerrettigheter (Kitterød, Halrynjo & Østbakken, 2017; Rudlende & Bryghaug 2017), men fellesdelen benyttes i hovedsak av mor (Arntsen 2022; Bringedal & Lappegård 2012b; Grambo & Myklebø 2009; Naz 2010; Rudlende & Bryghaug 2017; Schou 2017). For eksempel viser NAVs foreldrepengeundersøkelse fra 2021 at 72 prosent av fedrene tok permisjon tilsvarende fedrekvotens lengde, mens 17 prosent tok mer enn kvoten og 11 prosent tok mindre (Arntsen 2022). I tråd med dette viser studier at lengden på fedres permisjon har økt i takt med utvidelsene av fedrekvoten, og ble redusert da kvoten ble kuttet fra 14 til 10 uker i 2013 (Rudlende & Bryghaug 2017). Slike mønstre framkommer også i kvalitative studier der man finner at fedre betrakter fedrekvoten som en rettighet som samsvarer med normer for likestilling og farsinvolvering i arbeidslivet og samfunnet for øvrig, mens de i mindre grad føler seg berettiget til fellesdelen, som forstås som en rettighet for mødre (Brandth & Kvande 2019). Kvoten benyttes nå av fedre i de fleste yrker og næringer (Arntsen 2022; Østbakken, Halrynjo & Kitterød, 2018) og er godt innarbeidet på de fleste arbeidsplasser (Hagen 2017), selv om både andel som tar permisjon, og lengden på uttaket, varierer litt mellom yrker og næringer og mellom offentlig og privat sektor (Arntsen 2022; Østbakken mfl. 2018).

Lenge valgte flertallet av foreldre å ta ut foreldrepenger med 80 prosent dekningsgrad og dermed lengre stønadperiode, men dette mønsteret endret seg rundt 2011 (Rudlende & Bryghaug 2017). Andelen foreldre med 100 prosent dekningsgrad økte fra 55 prosent i 2012 til 78 prosent i 2021 (Bakken 2022). Dermed utgjør altså kvoten for de fleste fedre 15 uker, mot 19 uker for mindretallet som har 80 prosent dekningsgrad. En ordning med 100 prosent dekning gir samlet sett større utbetaling, noe NAV informerer om når foreldre søker om foreldrepenger.⁵

Tidligere forskning om holdninger til fedrekvote

Tidligere undersøkelser av holdninger til fedrekvote har typisk gått til foreldre med ganske små barn, men både spørsmålsformulering og utvalg varierer. NAV har spurt om holdninger til fedrekvote i tre spørreskjemaundersøkelser om foreldrepenger.

Foreldrepengeundersøkelsen 2008 gikk til foreldre med barn på omtrent ni måneder. På spørsmål om hvor stor del av permisjonen som bør forbeholdes far, svarte de fleste enten at fedrekvoten burde være som den var (seks uker) (41 % av mødrene og 37 % av fedrene), eller at det ikke burde være noen kvote i det hele tatt (37 % av mødrene og 35 % av fedrene). Minst var oppslutningen om at fedrekvoten burde forlenges (tredeling eller todeling) (21 prosent av mødrene og 27 prosent av fedrene) (Grambo & Myklebø 2009). Det var altså noen flere fedre enn mødre som ønsket en lengre kvote.

5 Regjeringen annonserte i revidert nasjonalbudsjett 11.05. 2023 at ordningen vil endres slik at utbetalingen ikke blir større ved 100 prosent- enn 80 prosent-alternativet. Dette vil bli gjort ved å øke med 11 permisjonsdager for 80 prosent-alternativet. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/forlenging-av-foreldrepengeperioden-med-80-prosent-dekning/id2976005/>

Foreldrepengeundersøkelsen 2017 gikk til foreldre med barn som var 11–12 eller 15–16 måneder gamle. Fedrekvoten var da på ti uker (jf. tabell 1). Deltakerne ble spurt om de syntes det skulle være en kvote for far i foreldrepengeordningen (Schou 2017). Oppslutningen om fedrekvoten var stor (83 % av mødrene og 89 % av fedrene), og hadde økt betydelig sammenlignet med 2008 (se over). Sammenligningen er usikker ettersom spørsmålet ble stilt forskjellig i de to undersøkelsene. Fedre som mente det skulle være en kvote for far, ønsket i gjennomsnitt en kvote på 15,3 uker. Mødre som mente det skulle være en fedrekvote, ønsket i gjennomsnitt en kvote på 13,2 uker. Både blant mødre og fedre var det mange som ønsket en lengre kvote enn gjeldende ordning, samtidig som foreldres syn på hvor lang kvoten bør være så ut til å være påvirket av dens faktiske lengde (Schou 2017).

Foreldrepengeundersøkelsen 2021 hadde omtrent samme utvalg som 2017-undersøkelsen. Deltakerne var da omfattet av et regelverk med tredelt foreldrepengeordning. De fikk følgende spørsmål: «Synes du det bør være en fedrekvote på 15 uker for de med 100 % kompensasjon slik som i dag?» (Arntsen 2022). Oppslutningen om fedrekvoten var stor, og større enn i 2017 (86 % av mødrene og 92 % av fedrene), men fedrene ønsket gjennomgående lengre kvote enn mødrene. Hele 63 prosent av fedrene mente at kvoten burde være på 15 uker eller mer. Blant mødre var andelen 35 prosent.

To undersøkelser fra Statistisk sentralbyrå, Barnetilsynsundersøkelsen 2002 og 2010, viste omfattende støtte blant småbarnsforeldre til en ordning med fedrekvote av minst samme lengde som kvoten på undersøkelsestidspunktet (Bringedal & Lappegård 2012a; Pettersen 2003). I 2010-undersøkelsen fant man også at fedre ønsket litt lengre kvote enn mødre (Bringedal & Lappegård 2012a).

Holdninger til fedrekvote er også studert i en rekke kvalitative undersøkelser, oftest blant fedre som forholdsvis nylig har hatt permisjon. Hovedbildet er da at fedre er positive til at deler av foreldrepermisjonen reserveres for far, og at permisjonstiden har gitt fedrene verdifulle erfaringer og bedre kontakt med barna. De forteller at de har fått økt sin omsorgskompetanse, fått mer selvtillit som fedre, og at de har fått større respekt og forståelse for det ulønnende hus- og omsorgsarbeidet. Slike erfaringer er særlig vanlige når permisjonen er forholdsvis lang og når far tar permisjon uten at mor er hjemme samtidig (se f.eks. Brandth & Kvande 2016; Kitterød mfl. 2017; Kvande & Moen 2019; Østbakken mfl. 2018). Også studier fra andre land legger vekt på fedres positive erfaringer med foreldrepermisjon (Evertsson, Boye & Erman 2018; Wall 2014). Fedre understreker også at det er viktig at deler av foreldrepermisjonen er forbeholdt far og ikke kan overføres til mor, slik at de slipper å forhandle med arbeidsgiver om å få ta permisjon, og dessuten unngår diskusjoner med mor om hvordan denne delen av permisjonen skal fordeles (Brandth & Kvande 2012; Østbakken mfl. 2018). Det er imidlertid også fedre som uttrykker at ordningen med fedrekvote er for rigid og ikke passer like godt for alle foreldre (Halrynjo & Lyng 2017; Kitterød mfl. 2017).

Samlet viser eksisterende studier stor støtte til at det bør være en kvote for far i foreldrepengeordningen og at fedre slutter sterkere opp om dette enn mødre. Flertallet foretrekker en kvote tilsvarende gjeldende regelverk, men fedre ønsker lengre kvote enn mødre.

I denne artikkelen undersøker vi holdninger til fedrekvote blant foreldre med barn under 20 år i husholdningen. Vi undersøker hvor stor del av foreldrepengeperioden man mener bør forbeholdes far, men spør ikke om eksakt antall uker, og det vises ikke til gjeldende ordning i spørsmålet. Vi undersøker sammenhengen mellom holdninger til likestilling generelt og holdning til fedrekvote, noe som ikke er belyst i tidligere studier. Videre ser vi på betydningen av demografiske og sosioøkonomiske faktorer som har betydning for oppslutning om likestilte familieroller generelt (Davis & Greenstein 2009). For eksempel viser tidligere forskning at kvinner typisk er mer likestillingsorienterte enn menn, og at både høy

utdanning og høy inntekt trekker i retning av større oppslutning om likestilte familieroller, mens høyere alder, det å ha barn og det å være gift/samboer typisk henger sammen med mindre oppslutning om likestilte familieroller (Davis & Grenstein). Studier fra Norge har dessuten vist store geografiske forskjeller i likestillingsholdninger, der bl.a. folk i Agder ofte er mindre likestillingsorienterte enn folk i andre deler av Norge (Magnussen, Repstad & Urstad 2013).

Data og metode

Datamateriale

Analysene i artikkelen er basert på *CORE SURVEY 2022 – likestillingsundersøkelsen*, som er en undersøkelse om befolkningens syn på ulike likestillingsspørsmål, utarbeidet av CORE – Senter for likestillingsforskning ved ISF. Undersøkelsen ble gjennomført av Kantar Public som en webbasert spørreundersøkelse våren 2022. Utvalget er trukket fra GallupPanelet, et undersøkelsespanel som består av ca. 40 000 personer over 15 år som svarer på spørreundersøkelser regelmessig. Totalt 12 557 personer i alderen 18–89 år ble invitert til å delta. De fikk én eller to påminnelser, og undersøkelsen ble lukket da 4 099 personer hadde besvart skjemaet. I denne artikkelen ser vi på personer i alderen 20–59 år med barn under 20 år i husholdningen.

Regnet som prosent av alle som fikk invitasjon til å delta, var svarandelen 32,6 prosent. Svarprosenten varierer noe mellom grupper. Kantar Public har konstruert en vekt som korrigerer for skjevheter knyttet til kjønn, alder, utdanning og geografisk bosted og gjør at sammensetningen av nettoutvalget blir likere populasjonen. Vekten benyttes i analysene i denne artikkelen. Vektingen har forholdsvis liten betydning for resultatene.

I undersøkelsen kartlegges befolkningens holdninger til ulike likestillingsspørsmål, fordeling av familie og yrkesarbeid, samt en del bakgrunnsinformasjon.

Avhengig variabel

Holdninger til fedrekvote og foreldrepermisjon ble målt ved følgende spørsmål: «Hvor stor andel av foreldrepermisjonen synes du bør være en kvote forbeholdt far?», hvor svarkategoriene er «Omtrent halve foreldrepermisjonen», «Omtrent en tredjedel av foreldrepermisjonen», «Mindre enn en tredjedel», «Ingen fedrekvote» og «Vet ikke». Vi viser først hele svarfordelingen separat for fedre og mødre. Når vi studerer hvordan holdninger til fedrekvote henger sammen med andre kjennetegn ved respondentene, har vi dikotomisert variabelen på følgende måter: (i) halvparten vs. de som ønsker en tredjedel, mindre enn en tredjedel eller ingen kvote, (ii) halvparten og de som ønsker en tredjedel vs. mindre enn en tredjedel eller ingen kvote. Den første inndelingen (i) viser da hva som kjennetegner de som mener kvoten bør utgjøre mer enn dagens ordning versus de som valgt et mindre liberalt alternativ. Det kan imidlertid tenkes at det ikke er så stor forskjell i hva som kjennetegner de som ønsker omtrent halvparten og de som ønsker en tredjedel, og at det er større forskjeller mellom de som ønsker minst en tredjedel og de som ønsker mindre eller ingen kvote. Med den andre inndelingen (ii) undersøker vi forskjellen mellom de som ønsker mer eller like mye forbeholdt far som i dagens ordning, versus de som ønsker mindre enn dagens ordning eller ingen kvote.

Uavhengige variabler

I analysene av hvordan holdning til fedrekvote henger sammen med andre kjennetegn, trekker vi inn følgende variabler: Kjønn, alder på yngste hjemmeboende barn, respondentenes alder, samlivsstatus, utdanningsnivå, inntekt og bostedsfylke. Inndeling av variablene

framgår av tabell 2.⁶ I tillegg til disse variablene ser vi på betydningen av oppslutning om likestilling og at kvinner og menn er forskjellige av natur.

Variabelen oppslutning om likestilling er basert på tre påstander som fanger opp i hvilken grad respondentene mener at likestilling er viktig, hentet fra ulike deler av spørreundersøkelsen. Deltakerne ble spurt hvor enige eller uenige de var i at «Det blir snakket for mye om likestilling i den offentlige debatten» og at «Likestilling mellom kvinner og menn bør være en av de viktigste sakene når politikk utformes», samt hvor viktig eller uviktig de mente likestilling er som en politisk sak. Svarene på de to første påstandene ble gitt på en likertskala (femdelt) og med «Helt enig» og «Helt uenig» som ytterpunkter. Svarene på det tredje spørsmålet ble gitt på en femdelt skala med «Ikke viktig» og «Svært viktig» som ytterpunkter. Vi har omkodet svarene på den andre påstanden slik at høye verdier i alle tilfeller indikerer at man synes likestilling er viktig, mens lave verdier indikerer det motsatte. Vi har så konstruert en additiv indeks ved å summere skårene på de tre variablene og dele på tre. Indeksen har 13 verdier fra 1 til 5. Cronbachs alpha er 0,70.

Variabelen for oppslutning om at kvinner og menn er forskjellige av natur (essensialisme) er basert på grad av enighet/uenighet i følgende påstander, hentet fra ulike deler av undersøkelsen: «Kvinner og menns yrkesvalg forklares best med biologiske kjønnsforskjeller», «Gutter og jenter er forskjellige av natur» og «Kvinner og menn er svært forskjellige fra naturens side når det gjelder tanker og følelser». For samtlige påstander reflekterer høy skår stor oppslutning om at kvinner og menn er forskjellige. Skårene er summert og delt på tre, som gir en additiv indeks med 13 verdier fra 1 til 5. Cronbachs alpha er 0,70.

Analyseoppsett

Vi har definert et analyseutvalg for menn og kvinner i alderen 20–59 år som har hjemmeboende barn under 20 år. Observasjoner med missing på yngste barns alder ($N = 4$) samt observasjoner med missing for samlivsstatus ($N = 21$) er holdt utenfor. Analyseutvalget omfatter da 1006 respondenter. Vi viser først hele svarfordelingen for holdninger til fedrekvote for menn og kvinner i analyseutvalget. I de multivariate analysene av sammenhengen mellom kjønn og holdninger til fedrekvote holder vi utenfor de som har svart «Vet ikke» på spørsmålet om fedrekvote ($N = 94$) slik at analyseutvalget er 912 respondenter (426 menn og 486 kvinner).

I analysen av kjønnsforskjeller i holdning til permisjonskvote viser vi resultater fra tre modeller. I den første modellen vises den bivariate sammenhengen mellom kjønn og holdning til fedrekvote, i den andre kontrolleres det for yngste barns alder, respondentens alder, samlivsstatus, utdanning, inntekt og fylke, og i den tredje inkluderer vi i tillegg holdninger til likestilling og til at kvinner og menn er forskjellige av natur.

I tillegg til analysene av alle foreldre sett under ett, der vi altså er opptatt av kjønnsforskjeller i holdninger til fedrekvote, gjør vi separate analyser av menn for å undersøke hva som kjennetegner fedre med ulike holdninger til fedrekvote. Her viser vi resultater fra to modeller. Vi viser først resultater fra en modell der bare yngste barns alder inngår som forklaringsvariabel, deretter inkluderer vi i tillegg respondentens alder, samlivsstatus,

6 Opplysninger om kjønn, respondentens alder, utdanning, inntekt og bostedsfylke er hentet fra GallupPanelet. Med unntak av respondentens alder hadde samtlige spørsmål faste svaralternativer (kategoriske variabler). Vi har slått sammen en del kategorier i våre analyser. I utdanningsvariabelen har vi gruppert respondentene etter høyeste fullførte utdanningsnivå. Fagskole inngår i kategorien «videregående». Inntektsvariabelen måler respondentens bruttoinntekt. Her inngår en kategori for «Vil ikke svare» ettersom en del ikke ville oppgi sin inntekt i GallupPanelet. Opplysninger om respondentens samlivsstatus og alder på yngste barn i husholdningen (omfatter både egne barn og stebarn) er hentet fra spørreskjemaet.

utdanning, inntekt, og bostedsfylke, samt holdningsvariabler om oppslutning om likestilling og om at kvinner og menn er forskjellige av natur.

For å studere sammenhengen mellom kjønn (og andre variabler) og holdning til foreldrepermisjon benytter vi en lineær sannsynlighetsmodell. Vår avhengige variabel er holdninger, målt på nominalt nivå, men vi dikotomiserer (0/1) den på to måter som beskrevet ovenfor. Vi foretrekker en lineær sannsynlighetsmodell framfor ikke-lineære modeller slik som logit fordi vi kan sammenlikne koeffisienter på tvers av grupper og ulike modellspekifikasjoner (Mood 2010). Tolkningen av regresjonskoeffisientene er også enklere. I vårt eksempel vil koeffisienten for kjønn vise den prosentvise forskjellen mellom de som skårer 1 på den avhengige variabelen versus de som har verdien 0. Vi har brukt robuste standardfeil.

Resultater

Deskriptiv statistikk for analyseutvalget i regresjonsanalysene vises i tabell 2, separat for kvinner og menn. Det er små forskjeller mellom kjønnene i fordeling på yngste barns alder og i andel som er gift eller samboende, men mennene er litt eldre enn kvinnene, har litt kortere utdanning og betydelig høyere inntekt. Menn skårer i gjennomsnitt lavere enn kvinner på indeksen for oppslutning om likestilling, men litt høyere på indeksen for oppslutning om at kvinner og menn er forskjellige av natur (essensialisme).

Tabell 2. Deskriptiv statistikk, menn og kvinner 20–59 år med barn (N = 912). Vektet

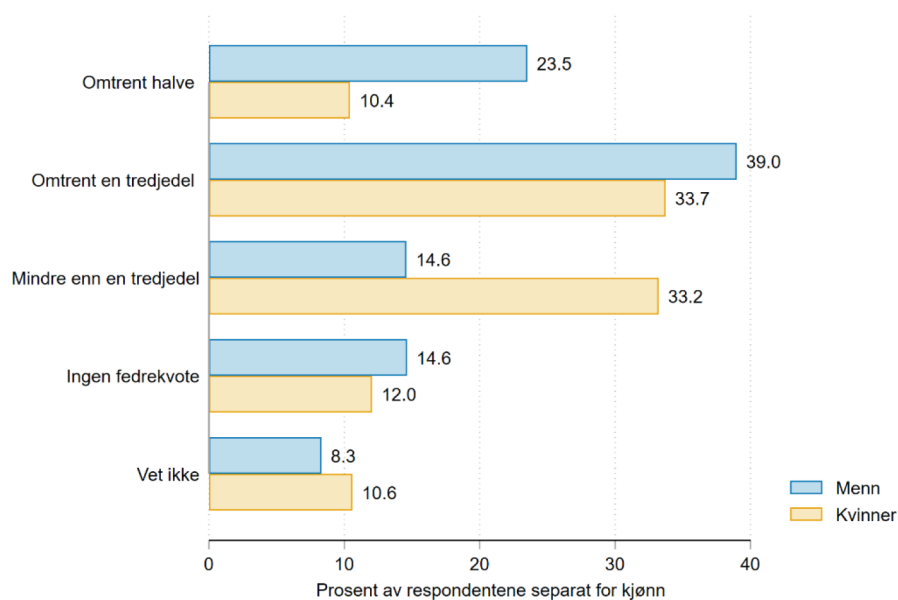
	Kvinner (N = 486)		Menn (N = 426)	
	Andel/gj.snitt	St.avvik	Andel/gj.snitt	St.avvik
Holdning til fedrekvote (dummy 0/1)				
Ønsker omtrent halvparten	11,32		25,59	
Ønsker omtrent halvparten eller en tredjedel	49,18		69,25	
Alder på yngste barn				
0–5 år	32,72		34,98	
6–12 år	36,01		35,45	
13–19 år	31,28		29,58	
Alder respondent				
20–29 år	9,69		9,05	
30–39 år	36,73		34,41	
40–49 år	39,54		34,26	
50–59 år	14,04		22,27	
Samboer eller gift	86,4		87,2	
Utdanningsnivå				
Videregående	50,68		58,47	
Universitet-lavere grad	25,39		22,09	
Universitet-høyere grad	23,93		19,43	
Inntekt (NOK):				
Under 400.000	29,4		10,13	
400.000–499.999	22,38		12,2	
500.000–599.999	21,15		21,74	
600.000–699.999	10,48		19,53	
700.000+	7,96		31,21	
Vil ikke svare	8,63		5,19	

(Fort.)

Tabell 2. (Fort.)

	Kvinner (N = 486)		Menn (N = 426)	
	Andel/gj.snitt	St.avvik	Andel/gj.snitt	St.avvik
Holdning til likestilling (1–5)	3,589	0,811	2,941	0,857
Holdning – essensialisme (1–5)	3,581	0,845	3,818	0,833
Fylke:				
Oslo	11,57		12,44	
Viken	24,96		21,05	
Innlandet	5,91		6,16	
Vestfold og Telemark	7,39		6,31	
Agder og Rogaland	14,32		17,49	
Vestlandet	17,55		19,56	
Trøndelag	8,27		8,66	
Nordland, Troms og Finnmark	10,02		8,34	

Vi har undersøkt hvordan foreldre stiller seg til ulike delingsmodeller for foreldrepermisjonen. Figur 1 viser at det er klart størst oppslutning om tredeling av foreldrepermisjonen (34 % av mødrene og 39 % av fedrene). Omtrent en like stor andel av mødrene svarer at mindre enn en tredjedel av permisjonen bør gå til far (33 %), noe som støttes av klart færre av fedrene (15 %). Klart flere fedre enn mødre mener at halve permisjonen bør reserveres for far (24 % av fedrene og 10 % av mødrene). Det er få som svarer at det ikke bør være en egen fedrekvote, om enn noen flere fedre enn mødre (15 % av fedrene og 12 % av mødrene). Både blant fedre og mødre valgte omtrent 10 prosent «vet ikke»-alternativet.

Figur 1. Hvor mye av foreldrepermisjonen bør være forbeholdt far? Oppfatninger blant menn og kvinner 20–59 år med barn. N = 1006

Kjønnsforskjeller i syn på fedrekvote

Videre har vi undersøkt hvorvidt kjønnsforskjellene i synet på fedrekvote består når vi justerer for uavhengige variabler. Tabell 3 viser resultater for de tre ulike

modellspesifikasjonene for hver av de to inndelingene for holdninger til kvote (modell 1–3 og modell 4–6). Vi er først og fremst opptatt av forskjeller i holdninger mellom menn og kvinner, og kommenterer kun koeffisientene for kjønn. I modell 1 ser vi på samvariasjon mellom kjønn og hvorvidt man ønsker at halvparten av foreldrepermisjonen skal være forbeholdt far (versus de som oppgir en tredjedel, mindre enn en tredjedel eller ingen kvote). Vi ser da at menn er mer tilbøyelige enn kvinner til å svare at halvparten bør være forbeholdt far; sannsynligheten er 14 prosentpoeng høyere for menn enn for kvinner. Kjønnforskjellen er nærmest uendret i modell 2, der vi kontrollerer for yngste barns alder, respondentens alder, samlivsstatus, utdanning, inntekt og bostedsfylke. I modell 3 inkluderer vi oppslutning om likestilling og om at kvinner og menn er forskjellige av natur (essensialisme). Dette øker kjønnforskjellen noe til om lag 18 prosentpoeng. Det er først og fremst holdninger til likestilling som bidrar til denne endringen.

I modell 4, 5 og 6 (tabell 3) sammenligner vi de som mener fedrekvoten bør utgjøre halvparten eller en tredjedel av foreldrepermisjonen med de som mener den bør utgjøre mindre enn en tredjedel, eller at det ikke bør være noen kvote. Den bivariate modellen (modell 4) hvor vi ikke har med noen kontrollvariabler, viser en kjønnskoeffisient på 0,19. Det å justere for ulike bakgrunnskjennetegn, som vist i modell 5, har lite å si for kjønnforskjellene. Den fulle modellen (modell 6), hvor vi kontrollerer for alle bakgrunnskjennetegn samt holdninger, viser en kjønnskoeffisient på 0,25. Vi ser altså at kjønnforskjellen er noe større når vi sammenlikner individer som har like holdninger til likestilling og essensialisme.

Tabell 3. Sammenhengen mellom holdning til deling av foreldrepermisjon og ulike bakgrunnskjennetegn. Menn og kvinner 20–59 år med barn

	Halve permisjonen til far			Halve eller en tredjedel av permisjonen til far		
	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6
Mann	0,140*** (0,000)	0,151*** (0,000)	0,184*** (0,000)	0,188*** (0,000)	0,188*** (0,000)	0,252*** (0,000)
Alder på yngste barn (ref. 13–19)						
0–5 år		–0,0435 (0,311)	–0,0329 (0,443)		–0,0365 (0,493)	–0,0146 (0,779)
6–12 år		–0,0552 (0,147)	–0,0473 (0,214)		–0,05 (0,250)	–0,0333 (0,445)
Alder respondent (ref. 20–34 år)						
35–44 år		–0,0104 (0,789)	–0,012 (0,755)		0,0775 (0,129)	0,0825 (0,098)
45–59 år		0,0475 (0,372)	0,038 (0,470)		0,139* (0,028)	0,130* (0,037)
Gift eller samboer		–0,132** (0,003)	–0,137** (0,002)		–0,0785 (0,099)	–0,0895 (0,061)
Utdanning (ref. videregående)						
Universitet – lavere grad		0,0180 (0,591)	0,0110 (0,740)		0,0090 (0,818)	–0,0097 (0,801)
Universitet – høyere grad		–0,0115	–0,0321		0,0583	–0,0131

(Fort.)

Tabell 3. (Fort.)

	Halve permisjonen til far			Halve eller en tredjedel av permisjonen til far		
	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6
		(0,745)	(0,366)		(0,203)	(0,778)
Inntekt (ref. under 400.000)						
400.000–499.999		0,0598 (0,163)	0,0531 (0,214)		0,0541 (0,333)	0,0437 (0,425)
500.000–599.999		0,0365 (0,397)	0,0332 (0,439)		0,102 (0,058)	0,0946 (0,071)
600.000–699.999		-0,0061 (0,903)	-0,0047 (0,925)		0,056 (0,360)	0,0495 (0,416)
700.000+		-0,0066 (0,900)	0,0057 (0,912)		0,023 (0,710)	0,0472 (0,425)
Vil ikke svare		0,0708 (0,222)	0,072 (0,214)		0,0643 (0,393)	0,0715 (0,325)
Holdning til likestilling			0,0598** (0,002)			0,0923*** (0,000)
Holdning – essensialisme			-0,0008 (0,969)			-0,0668** (0,001)
Konstantledd	0,117*** (0,000)	0,241** (0,001)	0,0309 (0,813)	0,494*** (0,000)	0,565*** (0,000)	0,467** (0,002)
Antall respondenter	912	912	912	912	912	912
R ²	0,032	0,08	0,095	0,036	0,084	0,13

Det kontrolleres også for bostedsfylke i modell 2, 3 5 og 6. P-verdier i parentes. Indikerer signifikansnivå *p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001.

Kjennetegn ved fedre

Tabell 4 viser sammenhengen mellom holdninger til fedrekvote og ulike kjennetegn for menn for de to inndelingene (dikotomiene) av holdninger til fedrekvote. I modell 1 og 2 sammenligner vi de som mener at omtrent halvparten av permisjonen bør forbeholdes far, med de som ønsker kortere eller ingen kvote. I modell 1 ser vi på betydningen av alder på yngste barn. Generelt ser det ut til at fedre med yngre barn er mindre positive til todeling av foreldrepermisjonen enn fedre med eldre barn. I modell 2 har vi trukket inn bakgrunnskjenntegn og holdninger. Dette reduserer betydningen av alder på yngste barn og koeffisientene er ikke lenger signifikante (men de er fortsatt negative). Vi ser her at det å skåre høyt på holdning til likestilling øker tilbøyeligheten til å ønske at halvparten av foreldrepermisjonen forbeholdes far, mens oppslutning om essensialisme har ingen klar betydning. Det er ellers få signifikante sammenhenger, men det er en tendens til at høyere utdanning og inntekt trekker i retning av større oppslutning om at halve permisjonen bør reserveres for far, dog ser det ut til at sammenhengene er ikke-lineære, ved at dette mønsteret er mindre tydelig for de med lengst utdanning og de med høyest inntekt. Ellers ser det ut til at høyere alder på far trekker i positiv retning, mens det å være gift/samboer reduserer tilbøyeligheten til å mene at minst halve permisjonen bør reserveres for far. Vi finner ingen signifikante forskjeller for bostedsfylke.

Tabell 4. Sammenheng mellom holdning til deling av foreldrepermisjon og ulike bakgrunnskjennetegn. Menn 20–59 med barn

	Halve permisjonen til far		Halve eller en tredjedel av permisjonen til far	
	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Alder på yngste barn (ref. 13–19 år)				
0–5 år	-0,135*	-0,0441	-0,0906	-0,0231
	(0,019)	(0,519)	(0,114)	(0,741)
6–12 år	-0,136*	-0,0972	-0,0832	-0,0558
	(0,014)	(0,109)	(0,138)	(0,351)
Alder respondent (ref. 20–34)				
35–44 år		0,0131		0,121
		(0,858)		(0,121)
45–59 år		0,0497		0,103
		(0,551)		(0,236)
Gift eller samboer				
		-0,201**		-0,107
		(0,007)		(0,116)
Utdanning (ref. videregående)				
Universitet-lavere grad		0,0416		0,0768
		(0,466)		(0,156)
Universitet-høyere grad		-0,0161		0,00994
		(0,783)		(0,884)
Inntekt (ref. under 400.000)				
400.000–499.999		0,084		0,0663
		(0,423)		(0,518)
500.000–599.999		0,0405		0,0752
		(0,651)		(0,403)
600.000–699.999		0,0249		0,103
		(0,786)		(0,277)
700.000+		-0,0328		-0,00443
		(0,710)		(0,960)
Vil ikke svare		0,0547		0,154
Fylke (ref. Oslo)				
Viken		0,0625		0,0453
		(0,458)		(0,592)
Innlandet		0,0755		-0,0252
		(0,554)		(0,841)
Vestfold og Telemark		-0,0199		-0,0323
		(0,854)		(0,781)
Agder og Rogaland		-0,0462		-0,0934
		(0,590)		(0,320)
Vestlandet		0,0286		0,0455
		(0,759)		(0,605)
Trøndelag		-0,0450		-0,0345
		(0,637)		(0,738)
Nordland, Troms og Finnmark		-0,0944		-0,0738
		(0,294)		(0,548)

(Fort.)

Tabell 4. (Fort.)

	Halve permisjonen til far		Halve eller en tredjedel av permisjonen til far	
	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Holdning til likestilling		0,0867** (0,005)		0,131*** (0,000)
Holdning – essensialisme		0,0109 (0,751)		-0,0640* (0,029)
Konstantledd	0,357*** (0,000)	0,137 (0,541)	0,746*** (0,000)	0,512* (0,022)
Antall respondenter	426	426	426	426
R ²	0,019	0,097	0,007	0,139

P-verdier i parentes. Indikerer signifikansnivå *p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001.

I modell 3 og 4 (tabell 4) sammenligner vi menn som mener fedrekvoten bør utgjøre halvparten/en tredjedel av foreldrepermisjonen med de som ønsker mindre enn en tredjedel for far eller at det ikke bør være noen kvote. I modell 3 viser vi resultater fra den bivariate sammenhengen med yngste barns alder, og i modell 4 har vi justert for bakgrunnskjennetegn og holdninger. Det å ha yngre barn ser fortsatt ut til å trekke i negativ retning, men ingen av koeffisientene er signifikante. Vi ser ellers en sterk positiv betydning av oppslutning om likestilling (koeffisienten er 0,13) og en negativ betydning av oppslutningen om at kvinner og menn er forskjellige (koeffisienten er -0,06). Som også vist for vårt første utfall finner vi at fedre som er gift eller samboende, er mindre tilbøyelige til å ønske halve eller en tredjedel av permisjonen enn fedre som ikke bor med en partner, men sammenhengen er ikke statistisk signifikant. Vi finner heller ingen signifikante forskjeller for bostedsfylke i denne modellen.

Sammenfattet finner vi at menn med yngre barn er mindre tilbøyelige til å ønske en mer likestilt deling av foreldrepermisjonen enn menn med eldre barn. Alder, utdanning og inntekt trekker i retning av positiv holdning til likedeling, om enn med noen små variasjoner, mens det å være gift/samboer trekker i negativ retning. Disse resultatene gjelder altså når vi har justert for holdninger til likestilling og at menn og kvinner er forskjellige av natur (essensialisme). Holdning til likestilling virker positivt inn på ønske om likedeling av foreldrepermisjonen, mens oppfatningen at menn og kvinner er forskjellige av natur trekker i negativ retning. Det er imidlertid verdt å legge merke til at oppslutning om essensialisme ikke har betydning for vårt første utfall, altså tilbøyeligheten til å mene at halve permisjonen bør forbeholdes far versus at far bør ha en tredjedel av permisjonen, kortere permisjon eller ingen kvote. I en tilleggsanalyse der vi sammenligner menn som ønsker at henholdsvis halve permisjonen og en tredjedel skal forbeholdes far, finner vi ingen klare forskjeller mellom disse to gruppene verken i oppslutning om likestilling eller essensialisme (resultater ikke vist, men kan fås ved henvendelse til forfatterne).

Diskusjon

I likhet med tidligere undersøkelser (f.eks. Arntsen 2022; Bringedal & Lappegård 2012a; Grambo & Myklebø 2009; Pettersen 2003; Schou 2017) finner vi i denne artikkelen at det er stor oppslutning blant foreldre om at deler av foreldrepermisjonen bør forbeholdes far og at fedre ønsker at en større del av permisjonen skal reserveres for far enn hva mødre gjør. Vår undersøkelse skiller seg imidlertid fra tidligere undersøkelser på flere måter. For det første

ved at vi har stilt spørsmål om ulike delingsmodeller for foreldrepermisjonen: omtrent halve til hver av foreldrene, tredeling, mindre enn en tredjedel og ingen fedrekvote. For det andre ved at vi ikke bare studerer foreldre med små barn, men alle respondenter med hjemmeboende barn. For det tredje ved at oppfatninger om fedrekvote analyseres i sammenheng med oppslutning om likestilling og om at kvinner og menn er forskjellige av natur (essensialisme).

Vi finner at tredeling av foreldrepermisjonen, som tilsvarende gjeldende ordning, er det alternativet som støttes av flest både mødre og fedre. Samtidig er det klart flere fedre enn mødre som støtter likedeling av permisjonen, og klart flere mødre enn fedre som støtter mindre enn en tredjedel til far. Kjønnsforskjellen i oppslutning om tredeling er robust for en rekke justeringer, noe som tyder på at den ikke kan forklares av for eksempel alder, inntekt og utdanningsforskjeller. Forskjellen mellom fedre og mødre økte noe når vi kontrollerte for holdning til likestilling. Dette forklares for det første av at fedre er mer positive til lang permisjonskvote til far, til tross for at de generelt skårer noe lavere enn mødre på spørsmål om likestilling. For det andre forklares det av at positive holdninger til likestilling som sådan predikerer mer støtte til lang permisjonskvote til far. Når vi så tar høyde for kjønnsforskjellen i oppslutning om likestilling og slik sammenlikner fedre og mødre med like likestillingsholdninger, forsterkes derfor den positive sammenhengen ytterligere. Det er altså slik at fedre er ytterligere mer positive enn mødre til tredeling av permisjonen når vi sammenlikner individer med lik likestillingsorientering. Kjønnsforskjellen i likestillingsholdninger forklarer derfor ikke kjønnsforskjellene i preferanser for permisjonsdeling.

At det er en positiv sammenheng mellom oppslutning om likestilling generelt og oppslutning om minst tredeling av foreldrepermisjonen er i og for seg ikke overraskende. Det er likevel interessant i lys av at en sentral politiske begrunnelse for en fedrekvote i foreldrepermisjonen var at det ville styrke fedres relasjon til barna sine, mens forskning og offentlig debatt også har lagt vekt på at en fedrekvote vil styrke kvinners likestilling i arbeidsmarkedet (Ellingsæter 2021). Slik sett kan vi forstå den positive sammenhengen mellom oppslutning om lang fedrekvote og likestillingsorientering som uttrykk for en støtte til både menns og kvinners likestillingsbestrebelse. Den negative sammenhengen mellom oppslutning om at kvinner og menn er forskjellige av natur (essensialisme) og ønsket om tredelt foreldrepermisjon kan tyde på at mødres rolle i den tidlige barnefasen tillegges vekt.

Videre viste våre analyser at fedre med større barn oftere er positive til todeling enn fedre med små barn. Hvorfor er det slik? En kunne antatt at nærhet til egen permisjonstid ville gå sammen med støtte til mye permisjon for far, som uttrykk for ulike preferanser mellom mor og far om fordeling av foreldrepermisjonen som et gode, men en kan også anta at avstand til slike fordelingssituasjoner åpner for andre betraktninger rundt spørsmål om fordeling av permisjonen. Kanskje får fars ønsker om flere uker av foreldrepermisjonen lett «vikeplikt» når mors preferanse for å være lenge i foreldrepermisjon understøttes av argumenter om betydningen av mors helse og barnets helsegevinst av å bli ammet lengst mulig? En viss avstand til småbarnsfasen kan da innebære at man legger større vekt på betydningen av lang permisjon for far. I tillegg kan det være at spørsmålet om fordeling av foreldrepermisjonen oppfattes som å handle om ulike ting for fedre avhengig av barnas alder. Det kan for eksempel være at de med eldre barn oftere oppfatter spørsmål om deling av foreldrepermisjonen som et normativt spørsmål om hva som er en riktig og rettferdig, mens de som har yngre barn oppfatter dette mer som et praktisk og/eller materielt spørsmål.

I syn på foreldrepermisjonen er fedre å betrakte som mer likestillingsorienterte enn mødre, i den forstand at de ønsker større likedeling. Dette er overraskende i lys av omfanget av studier som viser at kvinner er mer likestillingsorienterte enn menn (se f.eks. Inglehart

& Norris 2003; Lizotte 2020; Kitterød & Teigen 2021). Det at menn i større grad slutter opp om større likedeling av foreldrepermisjonen, som vist i denne artikkelen, tyder på at det er behov for bedre analyser av hva som har betydning for oppslutning om likestilling. Har de spørsmålene som ofte stilles i mindre grad truffet menns likestillingsutfordringer? Det kan også være at spørsmål om deling av foreldrepermisjon i mindre grad oppfattes som en likestillingsutfordring blant kvinner, men i større grad oppfattes slik blant menn. Det tolker vi som uttrykk for at en likere fordeling av foreldrepermisjonen mellom mor og far oppfattes som at menn tilgodeses og slik bryter med hovedretningen for likestillingspolitikken, som har tatt sikte på å fremme kvinners stilling. Som nevnt innledningsvis, har fedrekvoten en dobbel begrunnelse – å styrke relasjonen mellom far og barn og å styrke kvinners lønns- og karrieremessige posisjon i arbeidsmarkedet. Kanskje legger menn mest vekt på første del av begrunnelsen, som antagelig oppfattes mer som i tråd med deres interesser.

Omtalen av fedrekvoten i den offentlige debatten som en «mild tvang» har gitt inntrykk av at menn må tvinges til å ta foreldrepermisjon (se også Brandt & Kvande 2012). Kanskje er det i stedet slik at en del mødre (og arbeidsgivere) «mildt må tvinges» til å slippe far mer til i den tidlige småbarnsfasen?

Denne studien er et bidrag til forståelsen av befolkningens holdninger til foreldrepermisjon og fedrekvote, men har også noen begrensinger. Vi kan ikke utelukke at respondentens svar er farget av at de deltok i en undersøkelse der hovedtemaet var holdninger til likestilling, og skjevheter i utvalget vil ha betydning for hvor representative funnene er, selv om dette er forsøkt korrigert for ved bruk av vekter. Videre har vi ikke opplysninger om deltakernes syn på hvor viktig det er at far og barn knytter tette bånd i barnets første leveår, og hvor viktige henholdsvis far og mor er i den tidlige barnefasen. Dessuten er det godt dokumentert at holdninger til likestilling rommer flere dimensjoner (f.eks. Knight & Brinton 2017), og muligens ville andre spørsmål enn de som inngår i våre indekser, ha gitt litt andre resultater. I en analyse av sammenhengen mellom holdninger og uttak av foreldrepermisjon i Sverige finner Duvander (2014) for eksempel at oppslutning om likestilling har betydning for lengden på fars, men ikke på mors permisjonsuttak, men oppslutning om likestilling er da målt ved andre spørsmål enn dem vi har benyttet i vår analyse. Sammenhengen mellom syn på deling av foreldrepermisjon og oppslutning om ulike former for likestilling bør studeres nærmere på basis av undersøkelser med andre hovedtema, og med andre mål for holdninger til likestilling, og kanskje også med mål som sier noe om syn på menns og kvinners ansvar for hjem og forsørgelse.

Referanser

- Arntsen, L. D. (2022). Fedre mer fornøyd enn mødre – syn på og bruk av foreldrepengeordningen. *Arbeid og velferd*, 2, 109–123.
- Bakken, F. (2022). Ulønnet og lønnet foreldrepermisjon – mødre og fedres bruk og vurderinger. *Arbeid og velferd*, 1, 59–76.
- Brandth, B. & Kvande, E. (2003). *Fleksible fedre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brandth, B. & Kvande, E. (2012). Free choice or gentle force? How can parental leave change gender practices? I A.T. Kjørholt & J. Qvortrup (red.) *The modern child and the flexible labour market. Early childhood education and care* (s. 56–70). Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Brandth, B. & Kvande, E. (2016). Masculinity and Fathering Alone during Parental Leave. *Men and Masculinities*, 21, 72–90. <https://doi.org/10.1177/1097184X16652659>
- Brandth, B. & Kvande, E. (2019). Fathers' sense of entitlement to ear-marked and shared parental leave. *The Sociological Review*, 67, 1154–1169. <https://doi.org/10.1177/0038026118809002>
- Brandth, B. & Kvande, E. (red.). (2013). *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Bringedal, K. H. & Lappegård, T. (2012a). Holdninger til fedrekvote: Småbarnsforeldre sier ja til fedrekvote. *Samfunnsspeilet*, 26, 19–23.
- Bringedal, K. H. & Lappegård, T. (2012b). Likere deling av foreldrepermisjon. *Samfunnsspeilet*, 26, 13–18.
- Dahl, G. B., Løken, K. V. & Mogstad, M. (2014). Peer Effects in Program Participation. *American Economic Review*, 104, 2049–2074. <https://doi.org/10.1257/aer.104.7.2049>
- Davis, S. N. & Greenstein, T. N. (2009). Gender Ideology: Components, Predictors, and Consequences. *Annual Review of Sociology*, 35, 87–105. <https://doi:10.1146/annurev-soc-070308-115920>
- Duvander, A. Z. (2014). How long should parental leave be? Attitudes to gender equality, family and work as determinants of women's and men's parental leave in Sweden. *Journal of Family Issues*, 35, 909–926. <https://doi.org/10.1177/0192513X14522242>
- Ellingsæter, A. L. (2021). Conflicting Policy Feedback: Enduring Tensions over Father Quotas in Norway. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 28, 999–1024. <https://doi.org/10.1093/sp/jxaa027>
- Evertsson, M., Boye, K. & Erman, J. (2018). Fathers on call? A study on the sharing of care work between parents in Sweden. *Demographic Research*, 39, 33–60. <https://dx.doi.org/10.4054/DemRes.2018.39.2>
- Fougner, E. (2012). Fedre tar ut hele fedrekvoten – også etter at den ble utvidet til ti uker. *Arbeid og velferd*, 2, 71–77.
- Grambo, A.-C. & Myklebø, S. (2009). *Moderne familier – tradisjonelle valg*. NAV-rapport nr. 2–2009. Oslo: NAV.
- Hagen, I. M. (2017). *Arbeidsgivers holdning til foreldrepermisjon*. Rapport 2017:40. Oslo: Fafo.
- Halrynjo, S. & Lyng, S. T. (2017). Fathers' parental leave and work –family division in Norwegian Elite Professions. I B. Liebig & M. Oechsle (red.) *Fathers in Work Organizations: Inequalities and Capabilities, Rationalities and Politics* (s. 61–82). Leverkusen: Barbara Budrich Publishers.
- Hamre, K. (2017). Fedrekvotens historiske utvikling. Fedrekvoten – mer populær enn noen gang. *Samfunnsspeilet*. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/fedrekvoten-mer-populaer-enn-noen-gang--323652>
- Inglehart, R. & Norris, P. (2003). *Rising Tide. Gender Equality and Cultural Change around the World*. Cambridge University Press <https://doi.org/10.1017/CBO9780511550362>
- Kitterød, R. H., Halrynjo, S. & Østbakken, K. M. (2017). *Pappaperm? Fedre som ikke tar fedrekvote – Hvor mange, hvem og hvorfor?* Rapport 2017:2 Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Kitterød, R. H. & Teigen, M. (2021). *Feminisme og holdninger til likestilling – tendenser til polarisering?* Notat 27.05.2021. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Knight, C. R. & Brinton, M. C. (2017). One Egalitarianism or Several? Two Decades of Gender-Role Attitude Change in Europe. *American Journal of Sociology*, 122, 1485–1532. <https://doi.org/10.1086/689814>
- Kvande, E. & Moen, L. V. (2019). Å bli uerstattelig i omsorgen og erstattelig på jobb. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 3, 340–352. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2019-05-03>
- Lizotte, M.-K. (2020). *Gender differences in public opinion. Values and political consequences*. Temple University Press
- Magnussen, M.-L., Repstad, P. & Urstad, S. (2013). Skepsis til likestilling på Sørlandet – et resultat av religion? *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 36, 204–222. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1781-2012-03-04-03>
- Meld. St. 6 (2010–2011). *Likestilling for likelønn*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Mood, C. (2010). Logistic regression: Why we cannot do what we think we can do, and what we can do about it. *European sociological review*, 26, 67–82. <https://doi.org/10.1093/esr/jcp006>
- Naz, G. (2010). Usage of parental leave by fathers in Norway. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 30, 313–325. <http://dx.doi.org/10.1108/01443331011054262>
- NOU 2008: 6. *Kjønn og lønn. Fakta, analyser og virkemidler for likelønn*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2012: 15. *Politikk for likestilling*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Ot.prp. nr. 104 (2004–2005). *Om lov om endringer i folketrygdloven og enkelte andre lover*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Petterson, S. V. (2003). Halvparten av fedrene vil ha lengre kvote. *Samfunnsspeilet*, 17, 39–48.

- Prop. 15 L (2021–2022). *Endringer i folketrygdloven mv. (styrking av fedres rett til foreldrepenger mv.)*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Prop. 64 L (2011–2012). *Endringer i folketrygdloven (tredeling av foreldrepengeperioden)*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Rudlende, L. & Bryghaug, R. (2017). *Familiens bruk av foreldrepenger etter fødsel. Notat fra Arbeids- og velferdsdirektoratet/statistikkseksjonen*, 27.11.2017. <https://docplayer.me/67025967-Familiens-bruk-av-foreldrepenger-etter-fodsel-notatet-er-skrevet-av-loyd-rudlende-og-rigmor-bryghaug.html>
- Schou, L. (2017). Fedrekvoten – uttak og holdninger. *Arbeid og velferd*, 3, 81–95.
- St.meld. 70 (1991–92). *Likestillingspolitikk for 1990-åra*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Wall, K. (2014). Fathers on Leave Alone: Does It Make a Difference to Their Lives? *Fathering*, 12, 196–201. <https://doi.org/10.3149/fth.1202.196>
- Østbakken, K. M., Halrynjo, S. & Kitterød, R. H. (2018). *Foreldrepermisjon og likestilling. Foreldrepengeordningens betydning for likestilling i arbeidslivet og hjemme*. Rapport 2018:15. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.